

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen
verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Meerkerk; Ds. H. C. van der Ent, Katwijk aan Zee; Ds. R. Kok, Soest; Ds. H. van Leeuwen, Elburg; Ds. D. Slagboom, Barendrecht; Ds. M. C. Tanis, Sliedrecht - Centrum; J. van Heeren, Sliedrecht - Centrum en Joh. van der Lee, Alphen aan den Rijn.

REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13,
Meerkerk. Telefoon 01837 - 1357

ADMINISTRATIE:

Joh. van der Lee, Kwartelstraat 74, Alphen aan den Rijn, telef. 01720 - 73814, postrekening 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen aan den Rijn.
Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

MEDITATIE

Schriftoverdenking

Wat buigt gij u neder, o mijn ziel en wat zijt gij onrustig in mij? Hoop op God, want ik zal Hem nog loven: Hij is de menigvuldige verlossing mijns aangezichts en mijn God”

Ps. 42 : 12

In bovenstaand tekstwoord lezen wij een vraag. David stelt deze vraag aan zijn ziel. Z'n ziel verkeert in bijzondere omstandigheden. Z'n ziel is neergebogen en z'n ziel is onrustig. Een neergebogene ziel doet ons denken aan een zware last die op de ziel gedrukt is.

Zo spreekt Ps. 42 over de last van het Godsgeheim. Gelijk een hert schreeuwt naar de waterstromen; also schreeuwt mijn ziel naar U, o God, zo staat in vers 2. Mijn ziel dorst naar God, naar de levende God, wanneer zal ik ingaan en voor Gods aangezicht verschijnen?

Vervolgens spreekt deze psalm over de last van hange beproevingen des levens. In vers 8 lezen wij: „De afgrond roept tot de afgrond, bij het gedruis Uwer watergoten, al Uw golven zijn over mij henengegaan”.

Dit alles legde een zware druk op Davids ziel. Dit maakte z'n ziel ook onrustig. De rust, de vrede der ziel was David kwijt. Als een schip, dat heen en weder geslingerd wordt op de golven, alzó geslingerd werd Davids ziel. Temeer daar de spotters niet ophielden hem toe te roepen: en waar is nu uw God?

Hoe menigvuldig vindt hierin de tekening van eigen ziel. Hoe menig leven immers staat onder een permanente druk. Dan heeft de één dit, de ander dat. Wat een zorgen, wat een lasten zijn er al niet in het leven, zowel naar de buitenkant als naar de binnenkant van het leven.

Voor al die lasten aan de binnenkant van het leven kunnen zwaar drukken. De last van God te missen en Hem niet te kunnen missen. De last van tegen God gezondigd te hebben, en het niet goed te kunnen maken. Hoe kom ik ooit tot God bekeerd, hoe word ik ooit met God verzoend. Hoe menigmaal wordt dit dan uitgeroepen in het leven.

Maar nu stelt David in deze psalm een vraag. Deze vraag stelt hij aan die neergebogen verontruste ziel. Wat buigt ge u neder, o mijn ziel en wat zijt ge onrustig, in mij? M.a.w. o mijn ziel, wat is er toch aan de hand?

Waarom die gedruktheid, waarom die onrust? Is er nu wel reden voor?

Is God er dan niet meer? Die God n.l. die de doodsschaduw verandert in de morgenstond? Die God wiens handen wel slaan, maar wiens handen ook helen? Die God, die smarten aandoet, maar die ook verbindt? Die God, die nooit handelt met ons naar onze zonden, hoe zwaar, hoe lang wij ook zijn wetten schonden? Die God, die trouwe houdt en eeuwig leeft en nooit laat varen, enig werk van Zijne handen?

Is die God er dan niet meer?

Lezen wij zó deze vraag, dan begrijpen wij David is hier niet bezig z'n ziel te beklagen, integendeel, hij roept z'n ziel hier tot de orde en zo is deze vraag maar niet 'n gewone vraag, maar kunnen wij deze vraag een geloofsvraag noemen. Feitelijk is het hier David niet die vraagt, maar is het de H. Geest, die door middel van David vraagt: Wat buigt ge u neder, o mijne

ziel en wat zijt gij onrustig in mij. Zo verstaan kunnen wij ook begrijpen, dat deze vraag aanstonds gevolgd wordt met een geloofsopwekking: Hoop op God.

Terecht heeft men de hoop wel verklaard als zijnde het geloof, dat zich richt op de toekomst. 't Heden kan dan donker, raadselachtig, hopeeloos zijn, maar als het geloof dan verder ziet dan het heden, n.l. naar de toekomst, dan zegt dat geloof, rustende op Gods trouw: Hoop op God. Hoop op God, d.w.z. kunt ge het met uzelf niet klaar krijgen, kunt ge het met de mensen niet klaar krijgen, kunt ge het met al uw ijver, met al uw werken, met al uw bidden, met al uw vasten, met al uw aalmoezen niet klaar krijgen... kom werp het anker dan eens buiten het schip in de vaste ankergrond van de eeuwige trouwbeloften Gods, werp het anker dan eens in die allesoverweldigende stroom van de barmhartigheden Gods, want die barmhartigheden roemen altijd nog tegenover een welverdiend oordeel, kortom werp het anker dan eens in dat binnenste heiligdom, alwaar de Verlosser Christus Jezus eenmaal is ingegaan met Zijn eigen bloed.

Hoop op God, dan wordt die hoop genoemd 'n anker der ziel, hetwelk zeker en vast is. Die hoop beschaamt niet, omdat de liefde Gods in onze harten is uitgestort. Die hoop beschaamt niet, omdat wij met een God te doen hebben, die niet liegen kan, met een God, waarvan wij zingen: 'k zal nooit herroepen 't geen Ik eenmaal heb gesproken, 't geen uit Mijn lippen ging blijft vast en onverbroken.

Hoop op God! Leren wij daar iets van in beoefening van het leven, dan komt er rust, stilheid en vertrouwen, ja dan leert het geloof, zich openbarende in de hoop, een onuitsprekelijk crediet op God krijgen ondanks alles. Ondanks het donker, ondanks die druk, ja, dan leert het geloof zelfs psalmen zingen in de nacht. Dan wordt uit deze beoefening van de hoop ook een heerlijke geloofsbelijdenis geboren: want ik zal Hem nog loven, Hij is de menigvuldige verlossing mijns aangezicht en mijn God.

Gelukkig die daar iets van leren mag.

Dan zijn er veel zorgen, veel drukkende lasten in het leven, naar de buitenkant als naar de binnenkant, maar dan blijft God, God! Die nooit beschaamt degenen die op Hem hopen.

**Door een nacht hoe zwart en dicht,
Voert Hij dan naar 't eeuwig licht.**

wijlen Ds. M. Baan

HET EVANGELIE VAN CHRISTUS

37

Met klaarheid is het ons vanuit het voorgaande op het hart gebonden, dat we met de godsdienst vanuit de wet geen ingang kunnen bekomen in het verborgen leven met de Heere. Men blijft er mee op een godsdienstige wijze gebonden aan de wereld. Men weet niet wat het is gast en vreemdeling te zijn op aarde. En daarin hebben wij ons innerlijk leven te beproeven. Want dat vreemdeling zijn op aarde heeft zijn oorzaak in de wedergeboorte. Het leven dat uit God geboren werd is niet thuis op deze wereld, kan hier niet leven gelijk het de keus van het hart is, om geheel voor de Heere te leven.

En dat leven is vanuit de mens niet tot stand te brengen, niet allengskens aan te kweken. Het is een leven vanuit de Heere. Een leven, dat

VAN DE ADMINISTRATIE

Wie kan mij helpen bij het volgende verzoek? Een abonnee uit het Zuiden van het land verzoekt mij, of er nog preken of meditaties verkrijgbaar zijn van wijlen Ds. J. van Doorn. Gaarne zou hij daarvan kennis nemen. In de oude jaargangen van „Uit de Levensbron” zijn er wel verschenen. Nu is mijn verzoek: wie kan mij helpen daaraan? Kosten zullen eventueel vergoed worden. Bij voorbaat mijn dank. Genoemde abonnee was getroffen over de inhoud van de verschenen meditaties in ons blad. De betaling van de 11de jaargang met enkele overbetalingen komt al op gang, ik hoop dat nu niemand achter zal blijven om te voldoen aan het betalen van het abonnementsgeld, wat mij steeds nog veel werk geeft. Extra werd ontvangen f 142,50, w.o. een gift van K. te A. en f 15,- via de kerkeraad van Dordrecht (C.), terwijl 5 nieuwe abonnees konden worden genoteerd, voor dat alles mijn dank. Wie verrast ons in de laatste maand van 1975? Wij zien weer uit.

Adm. „Bewaar het Pand”, Kwartelstraat 74, Alphen aan den Rijn. Giro 74.43.50. v. d. L.

door de onwederstandelijke werking van Zijn Geest, gewrocht wordt in het hart.

Maar desniettemin hebben die geestelijke kinderen een moeder, waaraan het hart innig verbonden is. „Maar Jeruzalem dat boven is, dat is vrij, ~~hetwelk is ons aller moeder~~” En dat omvat de strijdende en triomferende kerk, die met de innige band der liefde aan elkander verbonden zijn.

Deels leeft deze moeder hier op aarde en dat is de strijdende kerk. En door het geloof is haar wandel in de hemel, zoekt zij de dingen die boven en eeuwig zijn. Zij heeft de triomferende kerk hartelijk lief. Nog op aarde zijnde, was zij veeltijds in arbeid kinderen te baren en op te voeden in de vreze des Heeren. Daarom werd zij toen ook door de kinderen der dienstbaarheid verdrukt, daar zij door die moeder niet zalig gesproken werden in wat wettische godsdienst. Alle geestelijke kinderen die de voetstapen van deze moeder wensen te drukken verlangen met haar eeuwig de Heere te verheerlijken. Daar gaat geen dag voorbij of zij denken bij het lezen van Gods Woord aan deze moeder, die juicht voor Gods troon. En dat doet ook deze kinderen in arbeid komen aan de troon der genade, opdat door Gods Geest harten vernieuwd werden, om te mogen zingen: „Die en die is daarin geboren; en de Allerhoogste Zelf zal hen bevestigen.”

En daar al de levenden leven vanuit de trekken-de liefde des Vaders, de verdienende liefde des Zoons en de werkende liefde van de Heilige Geest, sterven zij uit kracht daarvan aan de werken der wet. Daarop ziet de apostel als hij zegt: „Maar Jeruzalem dat boven is, dat is vrij, hetwelk is ons aller moeder.”

Het is een wonder van Gods genade als een mens in het besef van zijn totale onvruchtbaarheid leert zuchten tot de Heere, want het geldt elk mens, dat alle boom die geen vrucht draagt zal uitgehouwen en in het vuur geworpen worden. En wat uit de werken der wet is kan Gode niet behagen, want daarin wordt het levende beeld van Christus gemist, al belijden wij Hem met de mond.

Het hart dat kennis bekomt van zijn totale onvruchtbaarheid, leert zuchten: „Och dat Gij de hemelen scheurde, dat Gij nederkwaamt, dat de bergen van Uw aangezicht vervloten.” En die bergen van onmogelijkheid zijn ijsbergen die alleen door de warmte van de Zon der gerechtigheid wegsmelten, en dat is wegvloeien, zodat zij geen bestaan meer overhouden.

Tegenover die totale onmogelijkheid vanwege onze geestelijke onvruchtbaarheid, stelt de Heere de beloften van het Evangelie: „Want daar is geschreven: Wees vrolijk, gij onvruchtbare, die niet baart, breek uit en roep gij die geen barensmood hebt, want de kinderen der eenzame zijn veel meer, dan dergene die de man heeft.” Het gaat in deze tekst om degenen die hun heil niet kunnen vinden in de werken van de wet. En die worden hier bemoedigd vanuit het Evangelie der genade. En daarin gaat het om de Man Jezus Christus en niet om de man Mozes. Geheel ten onrechte heeft men de wet van Mozes tot uitgangspunt gesteld, zodat het werd een vertrouwen op het bloed der besnijdenis. En dat geslacht is niet te verenigen met hen die de zaligheid leren zoeken in Jezus Christus als de enige bron en grond der zaligheid.

Maar hoe is het nu mogelijk vrolijk te zijn in een staat van totale onvruchtbaarheid, daar mensen die hun ellende niet kennen er ook niet over kunnen wenen om getroost te worden. En dat is volkomen waar, maar vroeg of laat komen de levenden te staan tegenover de onvruchtbaarheid van hun totale verdorvenheid. En dan kan men het in die weg van ontdekking, met alles wat er gebeurd is, niet meer stellen. Toen de discipelen als bruiloftskinderen mochten huppelen in het licht van de Heere Jezus, konden zij het daarmee stellen. Maar toen de Heiland Zich gereed maakte voor Zijn borgtotaalijk sterven aan het vloekhout des kruises, werden zij uiteen geslagen en kwamen in de verschrikking van de verstrooiing. Als wenende en treurende mensen zaten zij in de eenzaamheid neder.

Als bruiloftskinderen mochten zij wel vrolijk zijn, maar zij wisten nog niet wat het was door de Bruidegom ondertrouwd te worden in gerechtigheid en in gericht. Om zo geheel eens Anderen te worden.

Tot op de dag van heden worden de levenden op de leerschool van de Heilige Geest ontdekt en ontgrond opdat het van ganser harte omhelsd zou worden, dat we in Adam gans verloren en verdorven zijn, niet in staat iets goeds voort te brengen. Het wordt verstaan dat wij door onze moedwillige ongehoorzaamheid alle levenssappen en krachten zijn verloren. En dan zijn zij als een eenzame mus op het dak.

Je zeker, die onvruchtbare en eenzame zielen moeten vertroost worden, maar vanwege de ellende waarin zij zuchten, weigeren die zielen getroost te worden, tot dat de Heere er in mee komt en spreekt naar het hart.

De wenende en treurende discipelen konden allen vertroost worden vanuit de staat van Zijn verheerlijking, om het te verstaan dat Hij is opgewekt om onze rechtvaardigmaking. In Hem is de vergeving van de zonde en het recht ten eeuwige leven. En zo krijgen de kinderen der eenzaamheid een thuiskomen, waarin de rust des geloofs wordt gemaakt. In dat verband zegt Jesaja: „Want uw Maker is uw Man, Heere der heirscharen is Zijn Naam; en de Heilige Israëls is uw Verlosser. Hij zal de God des gansen aardbodems genaamd worden.”

Het gaat dus om de verheerlijking van Gods ontfermende en reddende liefde die is opgekomen vanuit Zijn goedertierenheid. Maar dat kan niet vermengd worden met de godsdienst van de mens, die opkomt uit de wortel van eigen-gerechtigheid. En daarom moet het onze er af en zegt de Schrift: „Want Hij voleindt een zaak, en snijdt ze af in rechtvaardigheid; want de Heere zal een afgesneden zaak doen op de aarde.” Alles wat er door ons van gemaakt wordt en bij gerekend, kan niet bestaan voor het aangezicht des Heeren. Hij stelt hen onder de roede van Zijn ontfermende en verkiezende liefde in Christus Jezus. En daar komt niet iets van de mens in aanmerking. Het is al uit Hem, door Hem en tot Hem, en die geestelijke kennis bekomt Gods kind in de oefeningen en beproevingen des geloofs. Het is de geestelijke leerschool die niet gemist kan worden, om hier en hierna maals voor eeuwig te leren zingen van Gods goedertierenheid.

Galaten 4 : 26, 27

R. Kok.

DS. G. BLOM IN HET ZILVER

Het is nog maar enkele maanden geleden, dat we in ons blad geschreven hebben over de eindredakteur Ds. G. Blom. Het was toen naar aanleiding van het feit, dat hij de leeftijd der sterken had mogen bereiken.

Het zal nu, 5 december, 25 jaar geleden zijn, dat hij in het ambt van Denaar des Woords bevestigd werd, in de gemeente te Meerkerk. Hij is gedurende deze 25 jaar nooit van standplaats veranderd. Een zaak die in ons kerkelijk leven niet zoveel voorkomt. En dat niet omdat er voor hem daartoe geen gelegenheid was. Meerdere malen is er een beroep op hem uitgebracht. Doch hij meende steeds aan zijn eerste gemeente trouw te moeten blijven. Het is daarom ook voor de gemeente te Meerkerk een felicitatie waard, dat zij 25 jaar lang haar predikant heeft mogen behouden.

Het is niet de bedoeling om die 25 jaren voor uw aandacht, met al zijn wel en wee te laten passeren. Er is in die jaren veel gebeurd. Doch alles wat hij in die 25 jaren heeft mogen doen, in de dienst van het koninkrijk Gods, is vrucht van enkel genade. Ten deze zal onze vriend en broeder gaarne het woord van Paulus onderschrijven: Door de genade Gods ben ik, die ik ben. Hem komt dan ook alleen de eer toe, voor alles wat Ds. G. Blom in het belang van de kerken heeft mogen doen, in het bijzonder in het belang van zijn gemeente.

We moeten er hier ook bij zeggen, dat hij nu 10 jaren lang het redakteurschap van ons blad heeft mogen voeren. Hij heeft dit gedaan met een bekwame hand. Redakteur van een blad te zijn, is niet altijd een eenvoudige zaak. Vooral niet van een blad als het onze. Want het is uit de nood geboren, waarin onze kerken verkeren. En dan ben je voor de één te scherp en voor de ander niet scherp genoeg. Dit mag wel gezegd worden, dat het Ds. G. Blom nooit te doen geweest is om te „vechten”. Dit is de bedoeling van niemand onzer. Hij heeft alleen het „Pand” willen bewaren en dat is ons aller streven. De aloude, zuivere beginselen, gegrond op Gods Woord en de belijdenisgeschriften, zijn hem en ons, lief en dierbaar. Het is ook de moeite waard, als is het dan niet altijd eenvoudig, om daarvoor op de bres te staan. Niet zich zelf dienende, maar de zaak waar het om gaat.

Ds. G. Blom is menselijk gesproken te oud, om hem er nog 25 jaren bij te wensen. Niettemin bidden we hem toch toe, dat God hem nog wat jaren zal sparen en dragen, en de kracht en de lust zal geven, om het predikambt te blijven voeren. En dat het goud van Gods genade zijn levensavond zal mogen sieren. Naast alle gebruikelijke gelukwensen, zij dit hem en zijn kinderen, bijzonder zijn dochter, waarmee hij samen leeft en woont, van harte toegebeden door de

Commissie van Redactie.

NAAR DE KATECHISATIE

183

VAN DE SACRAMENTEN

HET HEILIG AVONDMAAL (2)

Na enige onderbreking van onze lessen wegens ziekte, mogen wij door Gods goedheid deze weer vervolgen D.V.

We merkten reeds in onze vorige les op, dat er verschil van opvatting is ten opzichte van de aard en het karakter van het heilig Avondmaal tussen Luther, Zwingli en Calvijn.

Zwingli zag het heilig Avondmaal speciaal als een „gedachtenismaaltijd”, als een belijdenis van de gelovige. De gemeenschap met Christus in het Avondmaal ziet Zwingli wel als door het geloof, maar als een geloofsoefening, zoals die ook buiten het Avondmaal plaats heeft.

Het verschil van opvatting over het Avondmaal tussen Luther en Calvijn betreft het hoe van de tegenwoordigheid van Christus bij het heilig Avondmaal.

Luther zag de tegenwoordigheid van Christus in het Avondmaal, zij het onzichtbaar, als met Zijn menselijke natuur, waarmee Hij bij en onder de tekenen tegenwoordig is. Neen, hij leerde hiermede niet een VERANDERING van de tekenen in het lichaam en bloed des Heeren, gelijk Rome stelt.

Hoe kwam Luther hiertoe?

Zijn standpunt over die lichamelijke tegenwoordigheid van Christus bij het Avondmaal houdt verband met de twee naturen van Christus, Zijn menselijke en Zijn Goddelijke natuur. Luther meende, dat tijdens de hemelvaart van de Heere Jezus goddelijke eigenschappen zijn overgegaan op Zijn menselijke natuur, zodat Jezus' menselijke natuur bij de hemelvaart ALOMTEGENWOORDIG is geworden. Vandaar dat Christus dus ook lichamenlijk tegenwoordig is in het

Avondmaal, bij en onder de tekenen van brood en wijn.

Hier ging Luther de kant op van de Eutychiaanse leer over de vereniging van Christus' beide naturen, namelijk als een éénwording van beide naturen, tegenover Nestorius, die de twee naturen geheel scheidde. Daarom stelde het concilie van Chalcedon de verhouding tussen beide naturen als: ongemengd en ongescheiden, ongedeeld en onveranderd. Calvijn nu stelde de tegenwoordigheid van Christus in het Avondmaal met Zijn Goddelijke natuur, die zowel in de hemel is als ook op aarde, in Zijn kerk. Zo verklaart ook onze Heidelberger in Zondag 18.

De gemeenschap van de gelovigen met Christus bij het Avondmaal zag Calvijn dan ook als een GELOOFSgemeenschap, als een geestelijke genieting van Christus.

Calvijn's leer ging ook lijnrecht in tegen de Avondmaalsleer van Rome, de „transsubstantiatie” leer, de WEZENLIJKE verandering van brood en wijn in het eigen lichaam en bloed van Christus. Zij grondt haar standpunt op de uitspraak van Christus: Dit is Mijn lichaam!

Wanneer onder allerlei ceremoniën de priester uit het kastje bij het altaar de „hosti” neemt, wordt deze onder de zegenbede van de priester veranderd in het lichaam van Christus. Zo ook de wijn in het bloed van Christus. Het opdragen van de mis is dan ook volgens de Roomse leer een herhaalde bloedige offerande van Christus, waardoor ook zelfs de doden nog vergeving verkrijgen. „Mis” betekent „het zenden van Christus”.

Deze z.g.n. dagelijkse offeranden van Christus zijn, zoals ook de Heidelberger verklaart, een verloochening van Hem en gruwelijke afgode-

De apostel schrijft in Hebr. 10 : 14: „Want met één offerande heeft Hij in eeuwigheid volmaakt degenen, die geheiligd worden.”

Heel Rome's Avondmaalsleer is alzo een terugkeren en vasthouden aan de Oud-testamentische offerdienst en daarom dus, zoals we opmerkten, een verloochening van de enige volmaakte offerande van Christus!

Ja, Rome beroept zich op de uitspraak van Christus: „Dit is Mijn lichaam.” Maar deze is een z.g.n. sacramentele uitdrukkingwijze, welke we meer in de H. Schrift tegenkomen. O.a. „En de steenrots was Christus.” Hebr. 10 : 4. „Door het bad der wedergeboorte en vernieuwing des Heiligen Geestes.” Titus 3 : 5b. „Sta op en laat u dopen en uw zonden afwassen.” Handel. 22 : 16.

Hier wordt de betekende zaak sterk benadrukt. Zo bedoelde Christus met „Dit is Mijn lichaam: dit „betekent” Mijn lichaam. Zo ook de tekst „En de steenrots was Christus”.

Rome ziet deze verandering van substantie als een wonder, gelijk ook Jezus het water in wijn veranderde op de bruiloft te Kana. Maar dit is een geheel onjuiste vergelijking. Het water in wijn veranderde op de bruiloft te Kana. Maar dit is een geheel onjuiste vergelijking. Het water werd werkelijk wijn. Zo is het echter niet bij Rome's beschouwing over de verandering van de ouwel in het lichaam van Christus. Deze ouwel blijft wat ze is en de wijn blijft wijn en wordt in werkelijkheid geen bloed.

Bovendien komt de grote dwaasheid van Rome's leer ten deze duidelijk aan het licht. En wel om de volgende consequenties.

Wanneer Jezus zou gewezen hebben op Zijn eigen lichaam bij het eten van het brood en op Zijn eigen bloed bij het drinken van de wijn, dan zou Hij, aanzittende, Zijn eigen lichaam gegeten en Zijn eigen bloed gedronken hebben. De z.g.n. verandering van brood in het lichaam en van de wijn in het bloed van Christus zou ook een gedurige vermenigvuldiging betekenen van Zijn lichaam. En hoe zou dit mogelijk zijn ten opzichte van het feit, dat het lichaam van Jezus verheerlijkt is geworden?

Voorts zou ook na de z.g.n. verandering van brood in het vlees en van wijn in het bloed van Christus het teken van het sacrament zijn weggevallen. En dan is het sacrament dus géén sacrament meer.

Foch moeten we nog even wijzen op de sterke uitdrukkingen bij Calvijn, bij onze H. Katechismus en de Nederl. geloofsbelijdenis in art. 25. Calvijn schreef o.a. „gemeenschap hebben met de substantie van het lichaam van Christus.” Licht hierin niet de Roomse gedachte? Neen, want Calvijn heeft duidelijk laten uitkomen, dat het

in het Avondmaal gaat om een geloofs-gemeenschap. En wanneer hij de uitdrukking gebruikt van „substantie van het lichaam”, dan wijst hij op het feit, dat Christus in volle werkelijkheid Zijn lichaam heeft laten verbreken. Zo is het ook met de uitspraak van onze Heidelbergse in Zondag 29: „Dat wij zo waarachtiglijk Zijns waren lichaams en bloeds door de werking des Heiligen Geestes deelachtig worden.” Let dus vooral op de woorden: „Door de werking des Heiligen Geestes.” Dit wijst ook weer duidelijk op „geloofsgemeenschap” met Christus, op een deelachtig worden van Christus’ offerande door het geloof.

Den nog een zin uit de Nederl. geloofsbelijdenis, artikel 25: „Intussen feilen wij niet als wij zeggen, hetgeen door ons gegeten en gedronken wordt, het eigen lichaam en bloed van Christus is.” Wel dus sterk beschreven. Maar ook hier dienen wij erop te letten, dat de belijdenis het eten en dringen ziet als een geloofswerkzaamheid van de ware Avondmaalganger, als een geestelijk eten en drinken.

Na dit meer dogmatisch gegevene, willen we D.V. in een volgende les ingaan op het godvruchtig GEBRUIK van het Avondmaal, als het sacrament tot geestelijke voeding van het leven der genade. Daarbij komt dan ter sprake de vraag, voor wie het Avondmaal ingesteld is. Wanneer het dan gaat over de onderhouding van het geestelijk leven bij het Avondmaal, komt het erop aan, zich ernstig te onderzoeken of wij persoonlijk dat nieuwe leven der genade mogen kennen. Want zonder genade en zonder ware honger en dorst naar die geestelijke spijs eet en drinkt men zichzelf een oordeel. Dan kan men wel vormelijk het Avondmaal gebruiken, maar dan ontgaat men de geestelijke ZEGEN ervan.

E.

v. L.

ONWEDERSTANDELIJKE GENADE IS ER TOCH VERZET MOGELIJK?

1

We hebben hier met niet zo’n eenvoudig onderwerp te maken. Natuurlijk, de Schrift spreekt er op verscheidene plaatsen over en ook onze belijdenisgeschriften, in het bijzonder de Dordtse Leerregels.

Toch, als je het leest, erover denkt en het bestudeert, wordt het een mysterie, wat je niet kunt doorgronden; vele vragen kunnen er gesteld worden en wij willen ze graag beantwoorden en toch moeten we zeggen: we weten het niet, we kunnen het niet begrijpen. Nu moeten we wel voorop stellen, dat het niet belangrijk is om het met onze geest, met ons verstand te begrijpen, maar het is belangrijk, dat wij de waarheid van Gods Woord leren. Gelooven, ook in betrekking tot dit onderwerp. Begrijpen we Jezus’ geboorte? Begrijpen we Zijn kruisiging, Zijn opstanding? De hele weg der verlossing van een zondaar?

Het is onmogelijk om uitgebreid op mijn onderwerp in te gaan. Ik kan alleen enkele zaken aanstippen. De leer van de onwederstandelijke genade heeft betrekking op de toepassing van het werk der verlossing. Christus bracht een tweevoudig werk tot stand. Hij verwierf de zaligheid en paste de zaligheid toe (en doet dit nog).

Welnu, eenvoudig gesteld, zegt de leerstelling van de onwederstandelijke genade, dat de Heilige Geest nooit faalt om het werk der verlossing toe te passen aan die zondaren, die Christus met Zijn bloed heeft gekocht.

De toepassing van het werk der verlossing is in het bijzonder het werk van de Heilige Geest.

Wij kunnen niet gered worden zonder het werk van de Vader en de Zoon. Maar we kunnen ook niet gered worden buiten het werk van de Heilige Geest om.

In feite is het werk van Christus voor ons zonder waarde als de Heilige Geest het niet aan ons toepast. De Geest is absoluut van wezenlijk belang voor onze behoudenis. Petrus brengt deze samenhang prachtig naar voren aan het begin van zijn eerste brief: „Petrus’ een apostel van Jezus Christus, aan de uitverkorenen naar de voorkennis van God de Vader, in de heiligmaking des Geestes, enz.”

Dit bovennatuurlijke werk van de Heilige Geest is absoluut noodzakelijk voor onze verlossing. Dit is vanwege des mensen totale verdorvenheid. Hij kan zichzelf niet geestelijk opwekken. Hij is dood in misdaden en zonden. De richting

van zijn leven voert van God af. Vandaar heeft de mens de vernieuwing van zijn verdorven natuur nodig. Hij heeft een nieuw leven. Hij moet een totale geestelijke verandering ondergaan. Dit kan hij niet door enige inspanning van de verbeelding bij zichzelf tot stand brengen.

Voordat ik dit verder uitwerk, wil ik nog een opmerking maken. Wij spreken meestal van onwederstandelijke genade. Maar als u de Schotse en Engelse Puriteinen leest, zult u opmerken, dat zij meestal over krachtdadige genade spreken. Dat betekent genade, die doeltreffend, krachtdadig is, die resultaat heeft, een zekere uitwerking. Met beide uitdrukkingen wordt hetzelfde bedoeld, hoewel voor ons het woord onwederstandelijk gebruikelijk is.

Toch ben ik van mening, dat het woord krachtdadig beter tot uitdrukking brengt wat er bedoeld wordt met datgene, wat wij behandelen. Henry Petersen zegt in zijn boek „De Dordtse Leerregels”: Een van de redenen, waarom ik er de voorkeur aan geef om van krachtdadige in plaats van onwederstandelijke genade te spreken is, dat het meer in de lijn van de Leerregels ligt. Wij komen het woord onwederstandelijk nergens in de Leerregels tegen. Wij vinden een verwijzing naar de Arminiaanse dwaling, dat de mens God en de Heilige Geest kan weerstaan in Art. 8 (Hfdst. 3/4, verwerping der dwalingen). En misschien zijn de Calvinisten er vanwege deze dwaling aan gewend geraakt te spreken over onwederstandelijke genade.

Bovendien concentreert het woord „krachtdadig” onze aandacht meer op het machtige werk van de Heilige Geest, terwijl het woord „onwederstandelijk” ons meer doet denken aan de persoon, aan wie de genade wordt toegepast. Bovendien is het beter om de uitdrukking „krachtdadige genade” te gebruiken om misverstand te vermijden. Het woord onwederstandelijk is bekritiseerd, omdat het kan doen veronderstellen, dat de zondaar tegen z’n wil gedwongen wordt zich tot God te bekeren. En dit is niet zo. De Dordtse Leerregels stellen duidelijk in Art. 16: „deze Goddelijke genade der wedergeboorte werkt in de mensen niet als stokken en blokken en vernietigt de wil en zijn eigenschappen niet, noch dwingt hen met geweld huns ondanks”.

Krachtdadige genade wil niet zeggen, dat de mens er toe gebracht wordt zich te bekeren en te geloven tegen zijn wil. De Arminianen stellen onze leerstelling zo voor, alsof de mensen gedwongen worden om te geloven en zich tot God te bekeren tegen hun wil, of ze willen of niet. Dit is een verkeerde voorstelling van zaken. De Calvinisten huldigen deze stelling niet. Zij zeggen volgens de Schrift, dat het bijzondere werk van de Geest, dat niet verijdeld kan worden, juist de vernieuwing van de wil zelf is, waarbij een macht van wat geestelijk goed is — een macht, die ze niet van zichzelf in haar natuurlijke toestand heeft en die ze niet kan ontvangen uit enige andere bron dan uit een goddelijke en almachtige — aan haar meegedeeld wordt. Het bedoelt juist dat de Heilige Geest hem gewillig maakt om zich te bekeren en te geloven. Zijn wil wordt door Gods Geest zo veranderd, dat hij begeert wat God aanbiedt en wenst te doen wat God hem zegt te doen om gered te worden.” Psalm 110: Uw volk zal zeer gewillig zijn op de dag Uwer heilkracht, in heilig sieraad.

Wij kennen de leerstelling van de Arminianen. Zij geloven, dat de zaligheid afhangt van wat de mens doet en niet van wat God eerst heeft gedaan.

Christus heeft Zijn werk voor alle mensen volbracht. Nu wordt het aan de mens overgelaten, wat hij met Jezus’ werk gaat doen. Hij kan het aannemen en in Jezus geloven, hij kan het ook verwerpen. De Arminianen maken de zaligheid afhankelijk van de vrije wil van de mens. Zij stellen, dat, omdat sommigen de vergeving der zonden en het eeuwige leven ontvangen en anderen niet, dit verschil afhangt van hun eigen vrije wil; het is niet afhankelijk van de bijzondere genadegift (Hfdst 3/4, verwerping der dwalingen, art. 6 van de Leerregels).

Wij gevoelen, dat het leerstuk van de krachtdadige of onwederstandelijke genade nauw en noodzakelijkerwijs verbonden is met het leerstuk van de totale verdorvenheid van de mens. Ook met het leerstuk van Gods oogmerk en bestuiter — het leerstuk van de predestinatie of uitverkiezing. Verkiest God mensen ten eeuw-

gen leven, omdat Hij van te voren ziet, dat zij geloof zullen beoefenen en zich zullen bekeren? Of voorziet Hij dit, omdat Hij hen naar Zijn eigen welbehagen tot geloof en bekering verkozen heeft en besloten heeft deze gaven aan hen te schenken opdat zij gered kunnen worden in de weg, die Hij vastgesteld heeft?

Ik zei, dat er hier een relatie is met de verdorvenheid van de mens, de totale verdorvenheid van de mens. Hiermee wordt bedoeld, dat ieder deel van de mens verdorven is. Er is geen deel van onze natuur, dat niet door de zonde is aangetast. Een schriftuurlijk bewijs voor onze totale verdorvenheid is bijv. Genesis 6:5: „En God zag, dat de goddeloosheid van de mensen groot was op de aarde en dat het gedichtsel zijns harten ten allen tijde alleenlijk boos was. Romeinen 8:7: want het bedenken des vlees is vijandschap tegen God. Efeze 4:18: Verduisterd in het verstand, vervreemd zijnde van het leven Gods, door de onwetendheid, die in hen is, door de verharding huns harten”. Er zouden nog heel wat meer teksten aangehaald kunnen worden, maar ik denk dat dit niet noodzakelijk is.

Grand Rapids

Tamminga

Dit is het eerste gedeelte van een speech, die Ds. Tamminga op hun eigen verzoek gehouden heeft voor de jaarvergadering van de vrouwenvereniging. Het raakt, schrijft Ds. Tamminga, uiteraard slechts hier en daar een enkel punt aan.

Anneke Bor-Breman te Ameide zorgde voor de vertaling in het nederlands. Zij doet het met liefde en wij zijn er dankbaar voor.

Er komt een soort vervolg op. We krijgen D.V. nog meer van Ds. Tamminga. Dit stellen we zeer op prijs.

B.

ARBEID ONDER DE JODEN IN TORONTO

Ds. P. den Butter, tot voor enige tijd predikant van de Christelijke Gereformeerde kerk te Bunschoten, zou naar de bedoeling van de synode 1974 worden uitgezonden voor arbeid onder de joden in Palestina. Dat is niet doorgegaan. We schreven daarover in ons blad. We komen daar niet op terug. Ds. Den Butter nam een beroep naar Toronto aan en heeft daar inmiddels zijn intrede gedaan en een aanvang gemaakt met zijn arbeid. Daarnaast helpt hij ook andere gemeenten, zoals Hamilton, dat al jarenlang vacant is, en houdt hij zich bezig met de arbeid onder de Joden in die grote wereldstad. Voorlopig zal die arbeid beperkt blijven tot het zich verwerven van een juist beeld omtrent de mogelijkheden, die er zijn en op welke wijze de arbeid daadwerkelijk moet worden aangevat. In Toronto wonen duizenden Joden. Daar is dus arbeidsveld genoeg.

Het is gebleken, dat men onder de lezers van ons blad sympathiek staat tegenover deze arbeid. Het is ons bekend dat zo hier en daar al wat geld verzameld is. Wanneer Ds. den Butter van hieruit zou zijn uitgezonden zou dat geld ten goede daarvan kunnen zijn besteed. Dat is nu niet mogelijk. Het zal daarom velen verheugen, dat het mogelijk is financieel bij te dragen in de arbeid onder de Joden in Toronto. We hebben daar al eerder op gewezen. We konden toen echter geen adres en geen bank noemen, waaraan geld ten behoeve van deze arbeid zou kunnen worden overgemaakt. Dat is nu wel mogelijk. We hebben ons een poos geleden ter zake met Ds. Tamminga in verbinding gesteld. Het antwoord heeft wat lang op zich moeten laten wachten door de langdurige poststaking in Canada. Ds. Tamminga woont wel in de Verenigde Staten, maar hij verblijft tijdelijk in London, Ontario, om de gemeente aldaar, die door het vertrek van Ds. Stehouwer herderloos is geworden, bij te staan. Alleen via Grand Rapids was er verbinding mogelijk en dat nam natuurlijk de nodige tijd in beslag. Maar nu hebben we dan antwoord van Ds. Tamminga. Uit zijn brief nemen we het volgende over:

„Graag zullen wij geld voor het werk van Ds. den Butter ontvangen. Zodra het kan worden er aparte deputaten voor dat werk benoemd. Momenteel hebben dep.zending het nog in handen. Maar het geld wordt opgestuurd naar mijn zoon in Toronto, die penningmeester van de Synode is. Ik geef je hierbij het officiële adres, waaraan al het geld bestemd voor den Butters werk gezonden kan worden. Hij wilt dat ook wel aan

andere kerkeraden en/of predikanten eventueel doorgeven.

Hier is het:

CANADIAN IMPERIAL BANK OF COMMERCE
Main Branch - Commerce Court
TORONTO, Ontario, CANADA.

Dan daarbij op de envelop in een hoek onderaan vermelden: Credit Savingsno. 96-14761, Free Reformed Church of North America.

Laat men voor alle zekerheid deze laatste regel ook in de brief waarin het geld verzonden wordt (natuurlijk via de bank in Ned.) vermelden. Dan krijgt mijn zoon, die zelf op dat hoofdkantoor werkt alles automatisch in handen en komt dus het geld waar het zijn moet. Vooral moet ook het credit savingsno. worden vermeld. Laat men dat nooit vergeten.

Nu er nog de staking is, is het beter te wachten tot die zaak aan de kant is. Men leest dat wel in de Ned. pers.

Hoe meer hulp wij krijgen hoe beter, want het is in Toronto schreiend duur. Die kleine gemeente zit onder lasten, nauwelijks meer te dragen. Natuurlijk doen wij hier wat wij kunnen. Grand Rapids heeft pas \$3000.— beschikbaar gesteld voor Toronto (.....) Onze gemeenten staan alle achter dat werk."

Tot zover Ds. Tamminga. Om misverstand te voorkomen: het gaat niet om hulp voor de plaatselijke gemeente van Toronto ten behoeve van de arbeid in die gemeente zelf, maar gaat het erom, dat Ds. den Butter een deel van zijn tijd besteedt aan de arbeid onder de Joden in Toronto en deze arbeid niet ten laste van Toronto's gemeente zelf kan komen, maar op een andere wijze moet worden gefinancierd. Namelijk door de andere gemeenten in Noord Amerika. En door allen in ons vaderland, die de lasten willen verlichten en een steentje willen bijdragen. We vermoeden dat er zijn, die op dit bericht gewacht hebben en de beschikbare gelden nu willen overmaken. Laat men zich dan met de bank in verbinding stellen. Men verzuime niet dan dit bericht mede te nemen. Dan kan men bij de bank zien hoe het bedrag moet worden overgemaakt.

Mogelijk dat anderen door dit bericht actief gemaakt worden om geld voor dit doel te verzamelen. Het is er van harte welkom. En we menen er wel aan te mogen toevoegen, dat het goed wordt besteed.

Laat men in elk geval deze mededeling bewaren. Vroeg of laat kan het van belang blijken te zijn.

Tenslotte. Het geld kan niet worden gemist. Het gebed is van meer belang. Paulus schrijft Romeinen 10:1; Broeders! de toegenegenheid mijns harten, en het gebed, dat ik tot God voor Israël doe, is tot hun zaligheid.

N.B. We lazen in de krant, dat de poststaking voorbij is. Men behoeft dus niet te wachten met het overmaken van geld.

LIEDBOEK VOOR DE KERKEN X EVEN ER TUSSENDOR

Het is al weer enkele weken geleden dat we voor het laatst geschreven hebben over de „Bijbelliederen” in het Liedboek. Sommigen hebben, zoals uit hun reacties blijkt, gedacht dat we met dat artikel aan het eind gekomen waren. Dit werd geconcludeerd uit het feit, dat we de vorige maal de oogst hebben opgemaakt van de genoemde liederen. Althans we hebben het geprobeerd te doen. En nu zal men denken: de oogst is het einde. Het is klaar.

Zo is het echter niet. We zijn daarmee wel aan het eind van de bespreking van deze gezangen. We zouden nog iets willen zeggen over wat we dan maar noemen de „gewone” gezangen, die toch altijd nog het grootste gedeelte van de bundel uitmaken. En dan is het het hoofddoel, dat de voorstellen op en het besluit van de laatste Generale Synode ten aanzien van wat in de eredienst gezongen mag worden nader bezien worden. Die van het begin af aan goed deze artikelen gevolgd heeft zal het duidelijk geweest zijn, dat we daarom het Liedboek tot onderwerp van schrijven hebben gemaakt. Het zou uiteraard toch zijn nut hebben gehad om er in ons blad iets van te zeggen. Het is nu eenmaal geen zaak die aan ons voorbijgaat. Daarvoor is het van te grote betekenis binnen een groter geheel. Tot nu

toe kan men er telkens van lezen hoe groot of de oplaag wel niet is. In wereldse termen zou men zeggen dat het ronduit een succes is. Maar het heeft bij ons een voor velen niet verblijdende noodzaak gekregen om er aandacht aan te besteden. Dan kan het niet anders, dat we nog wat verder gaan om tot dit doel te komen. Het is dan ook alleen tijdgebrek en het nog verzamelen van de nodige gegevens, waardoor we even een onderbreking nodig hadden. We hopen dus in de toekomst nog nader in te gaan op het Liedboek zelf en wat er in onze kerken besloten is.

Hierboven hadden we het over reacties op onze artikelen. Die hebben we gehad. In het begin hebben we gedacht, dat dit onderwerp niet zo'n brede belangstelling zou hebben. Het is meegewallen. Zo terloops en ook meer uitvoerig hebben we van reacties gehoord. Men is blij dat de dingen aan de orde komen die in kerk aan de orde

het is juist naar aanleiding van een brief, die we kregen van een lezer, dat we boven dit artikel gezet hebben „even er tussendoor”. We kunnen uiteraard geen aandacht aan al de brieven geven, die ontvangen worden naar aanleiding van welke artikelen ook. Meestal ontbreekt daar de tijd voor en niet altijd is het van belang voor de lezers. Het is trouwens ook nooit de bedoeling geweest om dit blad tot een discussie-orgaan te maken. Wanneer een brief vragen bevat of opmerkingen, die voor het onderwerp van belang zijn en bij meerdere lezers kunnen opkomen, is er niets tegen om er wel op in te gaan. Welnu zo'n brief is er. En we willen kort aandacht aan een en ander besteden.

Allereerst willen we de brieven schrijver danken voor enkele lovende en critische opmerkingen. Het deed ons vooral goed te lezen, dat hij het eens is met het principiële uitgangspunt. Daar gaat het tenslotte om. We kunnen noch mogen een bundel aanvaarden, waartegen we op grond van Schrift en belijdenis bezwaren hebben. Ook al zou een groter gedeelte van onze kerken er anders over denken, dan blijft dat altijd nog het voornaamste. Wel gaat het tever om dit nu al zo te stellen, zoals hij doet. Voor mij is het laatste Synodebesluit nog geen afdoend bewijs dat de meerderheid het Liedboek aanvaard heeft. Dat zal nog moeten blijken bij alles wat nu al met vrees vervult.

We hebben overigens van de opmerkingen nota genomen. Misschien is er gelegenheid deze eens persoonlijk te bespreken.

Het gaat echter vooral over wat hij schrijft over de mogelijkheid om bij de verwerping van het Liedboek voor gebruik in de eredienst toch te komen tot een aantal wel Bijbels gefundeerde liederen.

In zijn brief wijst hij op de praktijk van de Christelijke Kerk van de eerste tijd en die van direct na de Reformatie. De enige gezangen achter in ons psalmboekje zijn daar nog een overblijfsel van.

Nu laten we de opmerking over het zelfs aanwezig zijn van enkele gezangen — zoals de berijmingen van de twaalf artikelen, de morgen- en avondzang — die niet aan een bepaald schriftgedeelte ontleend zijn even terzijde. Het gaat tenslotte om de gezangen buiten de psalmen die wel gezongen werden en worden als berijmde Schriftgedeelten. Zijn vraag is of het niet mogelijk is om tot een uitbreiding te komen. Een werkelijk verantwoorde uitbreiding dan. Hij voelt de bezwaren die er zijn: wie zal deze dichten? Zal invoering toch niet weer een grote verdeeldheid veroorzaken? Maar hij meent dat het toch niet verworpen kan worden om daarnaar te staan.

Op deze vraag dachten we toch in te moeten gaan. Dan is het zaak er op te letten dat dit nog niet aan de orde geweest is in deze artikelen. Dat behoefde ook niet of liever nog niet. In de vergadering van de Generale Synode is het gezegd, dat er op zich zelf geen bezwaar tegen kan zijn, dat er behalve de Psalmen ook andere Schriftgedeelten bezongen kunnen worden in de kerk. Het maakt niet uit dat dit nu net door de schrijver van deze artikelen gezegd is op de enige dag dat hij ter Synode was. Ieder ander had dit ook kunnen zeggen. Vanuit het verleden, vooral van de Reformatie, is het meer dan duidelijk dat onze vaders daar niet tegen waren. Calvijn en Beza zijn daar sprekende voorbeelden van. Maar tegelijkertijd moet dan ook

gezegd worden dat zij evenzeer naar waarborgen gezocht hebben dat in de eredienst Gods Woord blijft spreken ook in wat gezongen wordt. En dat we zo aan het eind van ons psalmboekje inderdaad „enige” gezangen hebben is het beste bewijs van dit alles.

Helaas moeten we nu zeggen dat er binnen onze kerken een heel ander streven gekomen is. Men werpt zich op een aantal liederen uit het liedboek voordat men zich genoegzaam rekenschap gegeven heeft van het bovenstaande. De onder ons wel gezongen liederen zoals de lofzang van Maria enz. zijn tot ons langs een geheel andere weg gekomen. Maar nu krijgen wij te doen met een product dat een geheel andere geest ademt. We zouden er alleen blij mee kunnen zijn, wanneer we zoals in de tijd van de Reformatie werkelijk liederen bij kregen, waarin Gods Woord vertolkt wordt. Maar daar hebben we voor nodig een wezenlijke herleving van de kerk door Woord en Geest. In veel zaken die in onze tijd worden doorgevoerd wordt het besef van de noodzaak daaraan maar al te vaak gemist.

D. Slagboom.

ZALIGMAKEND EN HISTORISCH GELOOF:

HOE DACHT TEELLINCK ER OVER?

5

We vragen nog een keer de aandacht voor de gedachten van Teellinck. Hij schrijft verder:

„Want het Woord des Heeren immers, dat ons de beloften der genade zo in het algemeen voorstelt, wijst ons ook in het bijzonder aan, dat niet alle mensen, maar alleen het zaad Abrahams, dat wandelt in de voetstappen des gelovigen Abrahams, part en deel heeft aan de beloften der genade, Rom. 4:12 vv.; die daarom ook anderszins „kinderen der belofte” genoemd worden Rom. 9:6-8. Zo wordt dus de besproken zelfverloochening en overgave aan Christus — waaraan men ons kent, of wij het zaad Abrahams zijn — van de mens vereist, indien hij de belofte der genade met het geloof zal kunnen aannemen. Want aan dezulken is uitsluitend de belofte gedaan, zoals ons de profeet Jesaja bevestigt, zeggende: „En er zal een Verlosser tot Sion komen, namelijk voor hen die zich bekeren van de overtreding in Jakob”, Jes. 59:20. Daarom zegt de Psalmddichter ook, dat „de HEE-RE een welgevallen heeft aan hen die Hem vrezen, die op Zijne goedertierenheid hopen,” Ps. 147:11. Daarmee geeft hij te verstaan, dat de Heere geen welgevallen heeft in degenen die op Zijne goedertierenheid hopen, terwijl zij Hem toch niet vrezen. Daarom begint de Heere Christus Zijn prediking dan ook aldus: Bekeert u en gelooft het Evangelie,” Marc. 1:15. Hij vereist daar zo'n geloof, dat de bekering in zich vervat, zoals de Apostel ook doet in Hand. 20:21.

Hieruit volgt dan immers opnieuw, dat stellig niet alle mensen in staat zijn om Gods beloften aan te nemen. Want niemand kan meer aannemen dan God hem aanbiedt. De mens kan ook in dit opzicht „geen ding aannemen, zo het hem uit den hemel niet gegeven zij,” Joh. 3:27. Welnu, de belofte der genade, die ons in het algemeen voorgesteld is, wordt van Godswege, in Zijn Woord bepaald met deze aangehechte conditie, namelijk dat ze niemand in het bijzonder toebehoort dan degenen die bevonden worden te zijn het „zaad Abrahams”, die daar wandelen in de voetstappen des geloofs van onzen vader Abraham”, Rom. 4:12, die „zich bekeren van de overtreding in Jakob,” Jes. 59:20; ja, die al te voren dat genadewerk in hun hart gewrocht vinden, dat zij ongeveinsd gezind zijn om de kwade streken van de „oude mens” af te breken, zichzelf te verloochenen en zich aan Christus over te geven.”

Hiermede eindigt deze paragraaf. In de volgende 44, gaat Teellinck met hetzelfde onderwerp verder. Aanvankelijk handelde hij over het zaligmakende en het historisch geloof. In de vorige paragraaf vroegen de beloften van het Evangelie de bijzondere aandacht. Dat blijft het geval in paragraaf 44: „Hoe nodig het is, om zowel de beloften als bedreigingen van God goed staande te houden; en om zowel de kleinmoedige ware christenen te vertroosten als de stoutmoedige valse christenen te verschrikken; dat het daarvoor houde, dat alleen zij de vergeving hunner zonden kunnen geloven, die in zich gewerkt vinden de bekering van hunne zonden tot God.”

Het eerste gedeelte van deze paragraaf willen we nog overnemen.

B.
(Wordt vervolgd)

MIDDELHARNIS

Het was zaterdag 6 december j.l. een belangrijke dag voor Middelharnis en voor kandidaat L. W. van der Mey en voor allen, die op een of andere wijze aan gemeente en/of dienaar verbonden zijn. Ds. H. C. van der Ent mocht de kandidaat des namiddags bevestigen. Het zou een dag later 10 jaar geleden zijn, dat hij afscheid van Middelharnis nam. Op verzoek van de kandidaat koos hij als tekst Jeremia 1:6-7. Hij sprak over Een jong profeet en bepaalde bij 1. zijn roeping, 2. zijn onbekwaamheid en 3. zijn bevoegdheid. Hierna volgde de bevestiging. De kandidaat antwoordde op de vragen. Hij knielde, ouderlingen hielden een opengeslagen bijbel boven zijn hoofd. Ds. Van der Ent sprak de bevestigingsformule uit. Verschillende predikanten namen aan de bevestiging deel. Ook een van de hoöglararen. De gemeente zong staande Ps. 20:1. De bevestiger hield nog een toespraak. De dienst liep ten einde. 's Avonds deed Ds. Van der Mey zijn intrede. Hij had als tekst gekozen Ps. 71:16. Hij volgde de tekst op de voet, toegepast op de gelegenheid. Er volgden de gebruikelijke toespraken. Op voorstel van de tweede voorzitter van de kerkeraad werd nog toegezongen Ps. 37:3. De dienaar dankte in het kort voor de welmenende toespraken. Voor het eerst legde hij de zegen op de gemeente. De diensten werden gehouden in het kerkgebouw van de Ned. Herv. kerk, een gebouw met 1200 zitplaatsen. Het was bij beide diensten geheel gevuld. Ieder ging weer zijns weegs. Velen waren van elders gekomen. We maakten zelf ook de diensten mee. Vandaar dat we dit verslag konden opmaken. Het was op de dag af 25 jaar geleden, dat we zelf in Meerkerk onze intrede deden. Heen en vooral terug hadden we pech onderweg, maar we kwamen behouden thuis. We hadden er geen spijt van de reis naar Middelharnis te hebben gemaakt.

VOOR DE JEUGD

BESTE JONGELUI

Gideon 57

„ . . . en hij zeide tot hen: Ziet naar mij en doet also; en ziet, als ik zal komen aan het uiterste des legers, zo zal het geschieden, gelijk als ik zal doen, also zult gij doen; als ik met de bazuin zal blazen, ik en allen, die met mij zijn, dan zult gijlieden ook met de bazuin blazen, rondom het ganze leger, en gij zult zeggen: Voor de HEERE en voor Gideon!”

Gideon had zijn mannen dus bewapend, met een wonderlijke wapenrusting. Het gaat er in het koninkrijk Gods altijd wonderlijk naar toe. De kinderen van het rijk van de vorst der duisternis kunnen dit niet begrijpen. Maar de ware kinderen des koninkrijks verstaan dit wel. Want zij zijn in de weg van het wonder geboren. Zij worden wonderlijk onderhouden en ook wonderlijk staande gehouden, in de strijd, die hen opgelegd is. Zij worden uiteindelijk in de weg van het wonder zalig. Dan zullen zij die God, Die alleen wonderen werkt, daarvoor eeuwig de eer geven. Ik hoop, beste vrienden en vriendinnen dat jullie dit verstaan.

Na de bewapening, komen de instructies. Zo gaat het nu eenmaal in een leger. Want als je alleen een wapenrusting hebt en je weet niet wat je er mee doen moet, dan kom je nog niet veel verder. Hier zouden we natuurlijk ook weer op door kunnen gaan. Want de bewapening, zoals we die de vorige keer hebben beschreven, wordt door velen nog wel erkend. De bazuin van het evangelie. De fakkel, het licht van Gods Woord, in een ledige kruik, broos en teer — de vergankelijke mens. Doch daar blijft het dan in vele gevallen bij. Ze hebben de wapenen nog nooit gebruikt. Zij zijn op z'n best parade soldaten. Het lijkt heel wat, maar als het op strijden aankomt, dan heb je er niets aan. Ik denk hier aan hen, die op vergaderingen altijd de mond vol hebben over „evangeliseren”. Doch als het er op aan komt, lopen zij altijd met het geweer aan de schouder en nooit in de aanslag. Zij laten elke vogel vliegen, zij laten elke vijand lopen. Ik kan met dat soort nooit zo best overweg. Ik houd ten deze meer van soldaten met het geweer in de aanslag. Dat zijn mensen, die de tijd en de gelegenheid te baat nemen, om als ze een vijand van God en Zijn dienst ontmoeten, ook schieten! En dan niet met losse flodders, maar met scherp. Daar zijn er die daar erg benauwd van zijn. Als je zo „scherp” bent, zegt men, dan schrik je de mensen af. Je moet het wat soepeler doen, een beetje water door de wijn. Je moet ze met liefde zien te lokken. Een kopje koffie en koekje doen al heel veel. Nu

wil ik natuurlijk een kopje koffie en een koekje niet veroordelen. Op zijn tijd smaakt dat heus wel. Maar of de „waarheid” daarmee gediend is, dat is een andere vraag. Als men met een vijand te doen krijgt, dan moet hij weten waar hij aan toe is. Hem moet zonder meer gezegd worden, dat er maar twee wegen zijn: „Zegt de rechtvaardige dat het hem wel zal gaan..... wee de goddeloze, het zal hem kwalijk gaan.....”

Jes. 3:10 en 1jl. En dan kan het Woord van God wonderen doen. Mensen kunnen geen wonderen doen. En als het Woord wordt toegepast, dan treft het als een pijl, fel van een boog gedreven, in het hart van des Konings vijanden. Zij worden dan pijnlijk getroffen, dodelijk verwond. Doch het wonderlijke is, dat de pijl waardoor zij getroffen zijn, in de liefde is gedrenkt en die blijft achter in het hart. We gaan daar nu niet verder op in. We schrijven dit alleen maar even tussen de regels door, om jullie te laten weten, dat je met het „hebben” van een wapenrusting niet klaar bent. Er moet ook wat mee gedaan worden.

Dat brengt Gideon zijn „bende” aan de weet. Hij stelt zichzelf tot een voorbeeld: Ziet naar mij en doet also; en ziet als ik zal komen aan het uiterste des legers, zo zal het geschieden, gelijk als ik zal doen, also zult gij doen enz. Gideon, de aanvoerder, door wiens hand God Israël verlossing geven zou, blijft niet thuis. Hij zegt niet: Jullie weten nu wat je te doen staat en nu ga ik maar weg. Mijn taak is nu ten einde. Verre vandaar. Hij gaat zelf voorop. Hij zal zelf het voorbeeld geven, vooraan gaan in de strijd. En zoals hij doet, zo moeten zij ook doen.

Jullie hebben het al begrepen natuurlijk. Gideon is hier een type van de Heere Jezus Christus. Ik hoop dat jullie begrijpen wat een type is. Ik zit, nu ik dit schrijf, achter een typemachine. De typen dat zijn allemaal averechtse letters. Doch als je er op tikt, dan komen ze allemaal rechts op 't papier te staan. Nu, zo zijn de typen van de Heere Jezus Christus ook. Het zijn op zichzelf maar averechtse mensen, doch de Heere wil er op tikken. Hij wil ze gebruiken, om door hen Zijn Zoon te laten zien, de meerdere Gideon, de Heere Jezus Christus. Want Die is ook niet thuis gebleven. O neen, Hij heeft het huis Zijns Vaders verlaten. In de weken, die we nu beleven, wordt daar in de prediking weer aandacht aan gegeven, namelijk dat de Heere Jezus op aarde gekomen is, om de goede strijd te „strijden”, om de werken van de vorst der duisternis te verbreken. Geeft maar goed acht op deze dingen. Hoe is Hij in de strijd Zelf voor gegaan. En zoals Hij de strijd heeft gestreden, zo wil Hij nu dat Zijn volgelingen ook zullen strijden. Heeft Hij het niet gezegd: Zo iemand achter Mij wil komen, die neme zijn kruis op en volge Mij!! Het is voorwaar geen eenvoudige zaak in het leven. Maar het is wel een zaak, meer dan de moeite waard, om nagekomen te worden. Want met degenen, die werkelijk achter Hem aankomen, komt het altijd goed uit. Denkt hier ook maar over na. Ik kom steeds een beetje in de verleiding om over al deze dingen verder te gaan schrijven. Maar dan raken we ons eigenlijke onderwerp uit het oog en dat is ook niet de bedoeling.

Ik wil wel, om niet mis verstaan te worden, opmerken, dat de roeping tot strijden er is. De instructies zijn er voor iedereen. Niemand die dit leest, zal kunnen zeggen, er geen kennis van gekregen te hebben. Doch om de instructies uit te voeren, daarvoor is een ieder van genade afhankelijk. Zo bewaren we het juiste evenwicht tussen de verantwoordelijkheid van de mens en de vrijmacht Gods.

Na de bewapening en de instructies, komt er ook nog een strijdkreet aan te pas. Wanneer men het vijandelijke leger omsingeld heeft, dan moet men roepen: Voor de HEERE en voor Gideon! En niet omgekeerd: Voor Gideon en de HEERE! Ik schrijf dit niet zo, om op een bepaalde manier spitsvondig te zijn, maar omdat de praktijk leert, dat dit zo menigmaal het geval is. Men zet dan eigen Naam voorop en de Naam des Heeren komt er dan nog achteraan. Dit komt omdat een mens in zijn bestaan zulk een „zichzelfbedoelend” schepsel is. Misschien hebben jullie daar nog nooit erg in gehad. Ik zou dan zeggen: Geeft ten deze eens acht op jezelf. Want elk mens staat op zijn manier nogal hoog met zijn naam. Als die maar genoemd en geroemd wordt, dan streelt dit zijn (ons) vlees. En de Naam des

Heeren, nu ja, als we een beetje vroom zijn, dan noemen we die er nog wel bij. Als we midden in de wereld leven dan doen we dit niet eens. Dan gaan we alleen maar prat op onze eigen naam. Maar zoals gezegd: als we nog een beetje vroom zijn, dan noemen we de Naam des Heeren er nog wel bij. Het staat in een bepaalde omgeving nog wel netjes ook. De mensen zeggen dan: Hij heeft toch niet alles op zijn eigen rekening geschreven. De HEERE kreeg ook nog wat. Inderdaad, ja! Hij kreeg ook nog wat. Doch de HEERE wil niet slechts „wat” hebben. Hij wil „alles” hebben. Hij wil alleen geëerd en geprezen worden. Hij wil ook dat men het van Hem alleen zal verwachten. En dat mocht Gideon nu doen. Het kon ook in zijn geval niet anders. Hij was immers „aangetogen” door de Heilige Geest? En God bedoelt altijd God. En als men met Gods Geest vervuld is, dat is met God, dan kan het niet anders of we bedoelen God. Dan komt onze eigen naam niet voorop te staan. Maar dan komt de naam des Heeren voorop te staan. Toen Gideon deze strijdkreet op gaf, was hij maar een nul in zichzelf. De grote EEN stond voorop. En daar was nu het geheim van Gideons kracht in gelegen. Hij, die een nul was in zichzelf, was een tien in de HEERE. Welzalig is hij, die zo, al zijn kracht en hulp alleen van God mag verwachten. Die staat sterk in het leven, die wordt ook door de Heere niet beschamd. Want als men de HEERE de eer geeft, dan wordt men ook door de HEERE geëerd. Dit is naar Zijn eigen Woord, en dat maakt Hij altijd waar.

Wat is het groot, jongens en meisjes, dat we met een God te doen hebben, waar we altijd op aan kunnen. Hij bevestigt ook nu nog altijd Zijn eigen Woord. De wereld is bedriegelijk. Je rolt in je leven overal mee om. En als je acht op jezelf geeft, heel eerlijk, dan rol je nog het meest met jezelf om. Doch met de Heere rol je nooit om. Die op de Heere vertrouwen, zijn als de berg Sions, die niet wankelt, van nu aan tot in der eeuwigheid. Daar wens ik jullie veel ervaring van toe. En dan gaan we nu weer eindigen met een hartelijke groet van jullie aller vriend,
Ds. H. C. v. d. Ent.

REFORMATORISCH WEEKBLAD

de Schakel

Het enige positief-christelijke blad, dat wekelijks verschijnt.

Gezellig, aktueel en principiëel. Allerlei nieuws en wetenswaardigheden. Interessante artikelen, interviews, politieke beschouwingen, wekelijks commentaar, auto-nieuws, tips, damesrubriek, opvoeding de dokter, recepten, feuilleton en voor de kinderen mooie verhalen en puzzles.

Voor het gehele gezin.

ABONNEER UZELF OF EEN ANDER
of vraag het speciale kerstnummer aan.

Elke nieuwe abonnee ontvangt een prachtige surprise.

Stuur de bon in een open envelop zonder postzegel naar :

„DE SCHAKEL”

Antwoordnummer 69 GOES

Naam :
Plaats :
Straat :
Giro :
☐ Ik abonneer mij meteen en wacht Uw acceptgirokaart af. Ik betaal
☐ per kwartaal f 19,—
☐ per half jaar f 36,50
☐ per jaar f 71,50.
Ik ontvang graag als surprise :
☐ sleutel-etui ☐ zaklam in etui met vijl
☐ combi-beurs ☐ hangoord ballpoint
☐ Ik ontvang gaarne eerst het Kerstnummer
BHP 6

Heden nam de Heere tot Zich, onze geliefde zus-
ter, schoonzuster en tante

HELENA MARK

op de leeftijd van 76 jaar

Zij had een sterk verlangen om eeuwig bij de Heere
te zijn

Maar 't vrome volk in U verheugd,
Zal huppelen van zielevreugd,
Als zij hun wens verkrijgen.
(Psalm 68:2)

Harskamp:

I. Mark

Veenendaal:

E. Mark

Hilversum:

J. Meerman-Mark

H. J. Meerman

Velp:

H. Burggraaf-Mark

F. Burggraaf

Zwolle:

J. Tijssen-Mark

Hilversum:

H. Nieman-Meerman

T. G. Nieman

Leiderdorp:

P. H. Meerman

J. Meerman-Vroegindewey

VEENENDAAL, 25 november 1975

Achterkerkstraat 23

De begrafenis heeft inmiddels plaats gehad.

„Door U, door U alleen, om
't Eeuwig Welbehagen.”

Heden nam de Heere tot Zich, in de volle zeker-
heid des Geloofs, mijn innig geliefde man, onze
zeer zorgzame vader, behuwd-, groot- en overgroot-
vader, broeder, behuwdbroeder en oom, de heer

PIETER NOORDZIJ,

in de ouderdom van 87 jaren

Dordrecht:

M. N. Noordzij-Jongebreur

Doornspijk:

M. P. Noordzij

A. Noordzij-Roos

Dordrecht:

P. Noordzij

's-Gravendeel:

K. Verschoor-Noordzij

A. Verschoor

Dordrecht:

M. N. Boender-Noordzij

Den Haag:

A. M. Boers-Noordzij

Dordrecht:

H. Noordzij

J. M. A. Noordzij-Bakker

J. A. W. Bernouw - Noordzij

G. Bernouw

P. Noordzij

C. Noordzij-van den Berg

Klein- en

achterkleinkinderen

DORDRECHT, 28 november 1975

Willemstraat 40

De begrafenis heeft plaats gehad op woensdag 3
december j.l. op de Algemene Begraafplaats.

Voor al Uw

★ BOEKEN

★ BIJBELS en

★ PSALMBOEKEN

Beleefd aanbevelend

BOEKHANDEL

VAN LEEUWEN

POSTBUS 39, URK - TELEFOON 05277 - 1783

B.G.G. 05250 - 1531

WINTERVAKANTIE

per TREIN of per Vliegtuig

8 of 15 dagen naar

ZELL AM SEE (Hollands hotel)

of

KIRCHBERG in OOSTENRIJK

Programma op aanvraag

I.K.V. Reizen AMICITIA b.v.

Burg. de Bruinelaan 68 - 70

Zwijndrecht - Tel. 078 - 22020.

De Raad van de Christelijke Gereformeerde Kerk te
Dordrecht-centrum, vervult hiermede de droeve
plicht u kennis te geven van het overlijden van zijn
ambtsbroeder

P. NOORDZIJ

in de ouderdom van 87 jaar.

„Want God de Heere is een Zon en Schild, de
Heere zal genade en eer geven, Hij zal het goede
niet onthouden degenen, die in oprechtheid wande-
len”. Ps. 84:12.

Met dankbaarheid gedenken wij het vele werk dat
hij voor onze gemeente heeft mogen verrichten, 50
jaar heeft hij, eerst als diaken en later als ouderling
met oprechte liefde onze gemeente mogen dienen.

De Heere moge zijn vrouw en kinderen in dit verlies
rijklijk vertroosten.

Namens de Kerkeraad,

Ds. M. Pronk, praeses

B. v. d. Wal, scriba.

HOTEL

DREYEROORD -

OOSTERBEEK

Telefoon 085-333169

Het hotel waar mevrouw

zich „ult” - en mijnheer

zich „thuisvoelt”.

PAPOEAFONDS

Stichting Hulp Aan

Papoea's In Nood

Adviseurs:

Nicolaas Jouwe

Zacharias Sawor

Postgiro 24 30 00

Postbus 2100

Eindhoven

PERSPECTIEVEN IN DE PREDIKING DER NADERE REFORMATIE

DOOR R. LOONSTRA,
ouderling der Chr. Geref. Kerk

Aanleiding tot het schrijven van dit boek is het
proefschrift van Dr. Brienens, getiteld: „De prediking
van de Nadere Reformatie”.

Een wetenschappelijk onderzoek is op zichzelf nog
geen garantie voor een juiste beoordeling. Een zul-
ver aanvoelen waar het onze vaders in hun predi-
king om te doen was, zodat wij ze door en door
verstaan, is nodig om een rechte beoordeling te
kunnen en te mogen geven.

Heel persoonlijk zijn onze vaders op de noden en
behoeften van hun hoorders ingegaan. Ze hebben
hiervoor Schriftuurlijke en pastorale motieven ge-
had. Ze hebben een pastorale bedoeling met het
klassificeren gehad. In hun prediking zijn ze niet
uitgegaan van de situatie en zielsgestalte van hun
hoorders, zodat hun prediking onbijbels versmald
werd, zoals Dr. Brienens dit wil beweren in zijn
proefschrift. De predikers van de Nadere Reformatie
zijn uitgegaan van de oneindige genade Gods, die
zich in al de beloften van het evangelie heerlijk
openbaart. En ze daalden hiermede af tot in de ver-
schillende situaties en ze verstonden de zielsgestal-
ten van hun hoorders door en door.

Het wezenlijke, karakteristieke van hun „onderschei-
denlijk” preken is ook voor onze tijd in hoge mate
belangrijk.

De schrijver wil de grondgedachten en bedoelingen
van onze vaders in dit tijdperk oprecht weerge-
ven, en vraagt aandacht en grondig onderzoek van
deze nalatenschap. Diezelfde zalving met de Heilige
Geest, waarmede onze vaders bedeed waren, heb-
ben ook wij nodig.

Dan beoordelen we deze erfenis niet uit de hoogte,
maar ontdekken we veeleer onze jammerlijke ar-
moede en onvermogen om in de ambtelijke bear-
belding pastorale leiding te geven.

De ontdekking van het gemis zou het begin van een
reformatie in het persoonlijk en ambtelijk leven
kunnen zijn.

Een ieder, die het proefschrift van Dr. T. Brienens
(waarvan reeds een 2e druk verschenen) gelezen
heeft, zal zeker dit werk niet ongelezen willen (kun-
nen) laten, terwijl het ook afzonderlijk gelezen kan
worden, daar het een zelfstandig werk is.

De belangstelling voor de prediking der Nadere Re-
formatie neemt steeds toe. Bestel per omgaande
daar het verschijnt in een beperkte oplage. Paper-
back groot formaat 15 bij 22 cm, Ca. 110 blz., prijs
f 13,90.

UITGEVERIJ - BOEKHANDEL G. KOOL VEENENDAAL

BESTELBON:

STATIONSSINGEL 50 - POSTBUS 177

TELEFOON 08385 - 13978

Ondergetekende wenst bij verschijning te ontvan-
gen:

..... ex Perspectieven in de prediking der Nadere
Reformatie, R. Loonstra f 13,90.

..... ex Dr. T. Brienens De prediking der Nadere
Reformatie 378 blz. f 35,00 (beperkt voor-
radig).

Naam:

Adres:

Plaats:

Deze bestelbon kunt U in een open enveloppe op-
zenden aan

BOEKHANDEL G. KOOL

Antwoordnummer 77 - Veenendaal

Het adres voor al uw goede boeken.

Gouden Harpen

Meditatieserie

„KORENAREN

UIT DE VOLLE OOGST”:

per jaar verschijnen 4 grammofoonplaten met aan lede-
re kant een meditatie compleet met bijpassende psal-
men.

Abonneert U zich voor minimaal één jaar en daarna
tot wederopzegging, dan betaalt U f 13,50 per plaat.
Losse nummers f 15,90. Degene die zich abonneert
mag ook de andere reeds verschenen platen tegen de
abonnementsprijs kopen.

In september verscheen: GH/21: Ds. K. Exalto „Zalig
worden” (Fillipp. 2:12b-13) en Ds. P. den Butter „Ika-
bod” (1 Sam. 4:21-22).

Per 1-DECEMBER d.s. hoopt te verschijnen: GH/22
Ds. G. J. van der Noort Krimpen aan den IJssel en Ds.
A. W. van der Plas, Rijssen over „Het nauwelijks zalig-
worden” en „De Levensstroom”.

REEDS EERDER VERSCHENEN:

GH/05 Drs. W. Chr. Hovius en Ds. J. van Haaren, GH/06
Ds. H. Rijkse en Ds. B. Haverkamp, GH/07 Ds. W. L.
Tukker en Ds. G. A. Zijderfeld, GH/08 Ds. L. Huisman
en Ds. G. Blom, GH/09 Ds. A. Vroegindewey, Ds. M. C.
Tanis en Ds. L. Blok, GH/10 Ds. J. van Slieghtrecht en
Ds. R. Boogaard, GH/11 Ds. D. Riedijk en Ds. J. Cats-
burg, GH/12 Ds. H. G. Abma en Ds. J. C. van Ravens-
waaij, GH/13 Ds. K. de Gier en Ds. J. van der Haar,
GH/14 Ds. P. Beekhuis en Ds. D. Hakkenberg, GH/15
Ds. H. Veldhuizen en Ds. F. Harinck, GH/16 Drs. J. Hoek
en Ds. G. de Vries, GH/17 Ds. H. Hofman en Ds. C. den
Boer, GH/18, Ds. R. Kok en Ds. Iz. Kok, GH/19 Ds. J.
van Vliet en Ds. H. C. v. d. Ent, GH/20 Ds. D. Slag-
boom en Ds. J. W. Verweij.

Verder leveren wij Psalmenplaten, Sa-
menzang en koorzangplaten, orgelpla-
ten, Kerstplaten enz. enz.

Vraag even een folder aan bij:

Gouden Harpen
grammofoonplatenmaatschappij
postbus 135, Lisse
telefoon (02521) 14543 b.g.g.14215

„Graag nog een pak Ver-
mageringskruiden. Het re-
sultaat is geweldig, ik ben
al 5 kilo kwijt.”

Mej. E. v. D. te R.

Tegen praktisch iedere
kwaal leveren wij

GENEES- KRACHTIGE KRUIDEN

Maandkuur f 9.50

(verzendkosten
inbegrepen)

Droglsterij

SIKKING

Barvoetstraat 5

Haarlem

Tel. 023 - 31 28 82

B.g.g. 324608

„REPOS AILLEURS” DRIEBERGEN

U zoekt wat rust?

U wilt(b)komen na
ziekte?

U bent de eenzaam-
heid moe?

Kom dan eens enige we-
ken naar Dribergen.

Eigen, kerkelijke sfeer -

Prima maaltijden - Geen

t.v.- Vlak bij de bossen

Buntlaan 54

Telefoon 03438 - 2466

Voor bijbels, boeken en

muziek

Is LINDENBERG uniek!

Grote voorraad

Snelle levering

ook van de allernieuwste
uitgaven

LINDENBERG'S

BOEKHANDEL

Slaak 4-8 (postbus 4209)

ROTTERDAM 16

Tel. 010 - 11 16 07

DORDRECHT

Het bestuur van de Ver. voor Chr. Onderwijs
op Reform. grondslag te Dordrecht, vraagt
voor de DS. J. BOGERMANSCHOOL
voor basisonderwijs, Maria Montessorilaan 1,
tel. 078 - 41791, in een door uitbreiding reeds
bestaande vacature, een

ONDERWIJZERES

voor één der laagste klassen, of een

ONDERWIJZER voor een middenklas

Ook examenkandidaten kunnen mee-solliciteren.
En voor de kleuterschool, eveneens wegens
uitbreiding per 1 januari 1976, een

HOOFDLEIDSTER

Beslist Reformatorische beginselen.

Het woonprobleem wordt in Dordrecht steeds
spoedig opgelost.

Inlichtingen kunt u verkrijgen bij het hoofd van de
basisschool, de heer J. Mol, Iepenlaan 132, Dord-
recht. Telefoon 078 - 61873.

Sollicitaties te richten aan de secretaris, de heer L.
Alderliesten, Keplerweg 54, Dordrecht.